دیاردەكانی لاوازی باوەڕ

نیشانەكان – هۆكاركان –چارەسەركردن

ئامادەكردنی :دایكی ئالاء

الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على النبي الكريم و على اله و صحبه الطيبين الطاهرين . أما بعد .

چەندێك سەردەم دووركەوێتەوە لە كاتی دابەزینی قورئان هیمەتی ڕێبواران كەم دەبێتەوە ئەمەیش سوننەتی خوای گەورەیە لە نەتەوەكاندا:

﴿وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ﴾[1] .

ئەوەتا هیمەتەكان لاواز بوون و كردەوە كەم بووەو حەز و ئارەزووی خەڵكی بۆ دنیا زیاد بووەو كەوتونەتە نێو ئەو شتەی كە پێغەمبەر(ﷺ) ئاگاداریانی كردوەتەوە لێی كە فەرموویەتی : (و الله مالفقر أخشى عليكم ولكن أخشى أن تبسط عليكم الدنيا كما بسطت على من كان قبلكم فتنافسوها كما تنافسوها فتهلككم كما أهلكتهم)[2].

واتە: سوێند بە خوای گەورە لە هەژاری ناترسێم لەسەرتان بەڵكو لەوە دەترسێم كە دنیاتان بۆ فراوان بكرێت هەروەكو چۆن بۆ ئەوانەی پێش ئێوە فراوان كرا ئێوەش پێش بڕكێ لەسەر بكەن هەروەكو چۆن ئەوانەی پێش ئێوە پێش بڕكێیان لەسەر كردووە بە هیلاكتان بەرێت هەروەكو چۆن ئەوانەی پێش ئێوەی بە هیلاك برد.

وە ئەنجامی ئاسایی ئەمەیش ئەوەیە كە (خشوع) لە موسڵماندا كەم ببێتەوەو باوەڕ لاواز بێتو دڵ بی ئاگا بێتو تامو چێژی پەرستنەكانی نەكاتو بكەوێتە ناو تاوانەوە بە ئاسانی هەتا بێئاگا دەبێت لە خوای گەورە.

ئیستاش ئێوەو هەندێك لە نیشانەكان– هۆكارەكان – چارەسەركردن بۆ دیاردەكانی لاوازی باوەڕ.

یەكەم : شێوازەكانی لاوازی باوەڕ

نەخۆشی لاوازی باوەڕ چەند شێوازوو نیشانەیەكی جۆراوجۆری هەیە لەوانە:–

---

(١) {سورة آل عمران:١٤٠}.

(٢) أخرجه البخاري و مسلم.

١.كەوتنە ناو تاوانەوە ئەنجام دانی قەدەغە كراوەكان :–وە زۆری كەوتنە ناو تاوانەوە دەبێتە هۆی ئاسایی بوونی جێبەجێ كردنی پاشان ناشیرینیو خراپیەكەی لە دڵدا ووردە ووردە نامێنێت تا وای لێدێت بەئاشكرا تاوان ئەنجام دەدات .

٢.هەست كردن بە دڵ ڕەقی:–وە خاوەنی دڵی ڕەق هیچ ئامۆژگاریو باسی مردنو بینینی مردو كاریگەری لێناكات.

٣.تەمەڵی كردن لە خوا پەرستیو گوێڕایەڵی كردنەكاندا :– وەكو نوێژە سوننەتەكان وەكو الضـحی و جەنازەو جەژنەكان[٣] و خۆرگیرانو مانگ گیران.

٤.دڵ تەنگی و زوو گوڕان :– هەست بە دڵ تەنگی دەكات لە هەڵسوكەوتی خەڵكانی دەوریو لێبووردنی كەم دەبێتەوەو زوو هەڵ دەچێتو تووڕە دەبێتو خەفەت دەخوات.

٥.كار تێنەكردنی قورئان :–قورئان كاریگەری نابێت بەسەریەوە بەمەیش حەز بە گوێگرتنە قورئان ناكات ناتوانێت زۆر لە خۆی بكات بۆ خوێندنەوەو بەردەوام بوونی قورئان.

٦.بێ ئاگا بوون لە یادی خوای گەورە :–یادی خوای گەورەی لە لا قورس دەبێت سیفاتی دووڕوویی تیادا دێتە دی كە خوای گەورە دەربارەیان دەفەرمێت: ﴿وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾[٤].

واتە یادی خوای گەورە ناكەن تەنها بە كەمی نەبێت.

٧.تووڕە نەبوون لە كاتی پێشێل كردنی قەدەغەكراوەكانی خوای گەورە دا :– چونكە ئەگەر غیرەت بكوژێتەوە لە دڵێكدا ئەوا نە فەرمان دەكات بە چاكەو نەبەرهەڵستی دەكات لە خراپە و هەردووكی لەلا یەكسان دەبێت.

٨.حەزكردن لە خۆدەرخستنو ناوبانگ دەركردن :– وەك حەز كردن لە بەڕێوەبردنو سەركردەیی و دانیشتن لەلای سەرەوەو حەز كردن لەوەی كە خەڵكی لەبەری هەستن .

٩.ڕەزیلی:–خاوەنی باوەڕی لاواز هیچ شتێكی لێناوەشێتەوە هەرچەندە هەژاریو بەڵا بەسەر موسڵماناندا بێت.

١٠.كردەوە بەقسەكانی ناكات :– هەركەسێكیش ووتەی پێچەوانەی كردەوەی بێت زەمكراو دەبێت لەلای خوای گەورە وە رق لێبوو دەبێت لەلای خەڵكی وەكو خوای گەورە دەفەرمێت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾[٥].

(٣) بۆچونی ڕاست ئەوەیە كە نوێژی جەنازە فەرزی كیفایەیە وە نوێژی جەژنەكان فەرزی عەینە.

(٤) {سورة النساء:١٤٢}.

(٥) {سورة الصف:٢-٣}.

واتـە: ئـەی بـاوەڕداران بۆچـی شـتێك دەڵێن كە بە كردەوە نایسـەلمێنن خـوای گەورە زۆر ڕقی لەو ڕەوشتەیە كـە شـتێك بڵێن بەدەمو بە كردەوە نەیكەن.

١١.دڵ خۆش بوونو حەز كـردن بـەو بـــەڵاو ناخۆشـــیانەی كـــە توشـــی موسڵمانان دەبێت.

١٢.خـۆ نەپاراسـتن لـەو شـتانەی كـە گومانی تیادایە ئایا حەڵاڵـە یـان حەرامـە (الشـبهات) تـا وای لێدێـت دەكەوێتـە ناویانــەوە پێـی ناخۆشـە خـۆی دوور خاتـەوە لێـیان ئامـادەیی هەیـە گوناهـە بچوكەكان جێبەجێ بكـات تـا دەكەوێتـە ناو تاوانە گەورەكانەوە..

١٣.بەكـەم زانینـی كـردەوەی چـاكو بایـەخ نـەدان بـە چـاكە بچـوكەكان كـە لەوانەیـە كردەوەیـەكی كـەم ببێتـە هـۆی لێخۆشبوونی تاوان .

١٤.گرنگـی نـــەدان بـــە كاروبـــاری موسڵمانان ،نەپاڕانەوە بۆیانو نـە خێـرو چـاكە كـردن پێـیان نەیارمـەتی دانیـان بەڵكو تەنها گرنكـی دان بـە بەرژەوەنـدی خۆی.

١٥.پچڕانی پەیوەنی لە نێوان برایانی باوەڕداردا ، چونكە دابـڕان لـە یـەكتر بـە هـۆی خراپـی تاوانەوەیـە چـونكە خـوای گـەورە تاوانبـار لــە دڵــی بەنــدكانیدا دەردەكات.

١٦.هەست نـەكردن بـە لێپرسـراوێتی بەرامبـەر ئـیش كـردن بـۆ دیـن ، هـەوڵ نەدان بۆ بڵاو كردنـەوەی دینو یارمـەتی نەدانی ئەو كەسانەی بڵاوی دەكەنەوە.

١٧.ترسانی زۆر لە كاتی تـوش بـوون بە بەڵایەك :-توشـی غـەمو پەژارەیـەكی زۆر دەبێــت ناتوانێــت ڕووبــەڕووی ئــەو شتانە ببێتەوە كە توشی دەبن بە دڵێكی دامــەزراوەوە وە ئەگــەر بـاوەڕی بـەهێز بوایـە ئـەوا ڕووبـەڕووی گـەورەترین بـەڵا دەبوەوە بە بەهێزیو دامەزراوی .

١٨.زۆر مشـتومڕ كـردن و دەمـەقاڵێ كــە دڵ رەق دەكــات:- پێغەمبـــەر(ﷺ) دەفەرمێت :(انا زعيم ببيت في ربض الجنة لمن ترك المراء و ان كان محقـا) واتـە: مـنماڵێك لە دەوروبەری بەهەشـتدا مسـۆگەر دەكەم بۆ مرۆڤێك كـە واز لـە مشـتومڕ دەمەقـاڵێ بهێنێـت هـەر چـەندە لەسـەر حەقیش بێت.

١٩.پەیوەست بوونو خـۆ بەسـتنەوە بە دنیاوە : هەست بە ئازار دەكات كاتێك شتێك لە دنیای لـە دەسـت بچێت وەكـو پـــارەو مـــاڵو دەســـەڵاتو پلـــەو پایـــەو جێگاوە هەست بە ئـازاری زیـاتر دەكـات كە ببینێت برایەكی موسڵمانی ئەوەی كە ئـەم لـە دەسـتی چـووە ئـەو دەسـتی كەوتوە .

٢٠.قسەکردنی شێوازێکی عەقڵی وەربگرێتو تەنها قسەی خۆی بکاتو نیشانەی بێباوەڕ وون بکات نابینین لە کاتی قسەکردندا شوێنەواری ئایەتێك یاخود فەرموودەیەك یاخود قسەی زانایانی سەلەف بە کاربهێنێت .

٢١.ڕۆچونو زیادەڕەوی کردن لە گرنگی دان بە نەفسی خۆی لە خواردنو خواردنەوەو جێگاو سەیارەو گرنگی بە شتە ناگرنگەکان (کمالیات) دەدات زۆر لە ماڵو پارەوکاتی دەبەخشێت لە پێناوی چاکردنی ئەو شتانەدا کە گرنگی زۆریان نییە.

دووەم: هۆیەکانی لاواز بوونی باوەڕ

لاواز بوونی باوەڕ هۆکاری زۆری هەیە هەیانە هاوبەشە لەگەڵ نیشانەکان وەکو کەوتنە ناو سەرپێچییەکانو سەرقاڵی بەدنیاوە ، وەجگە لەمانە ئەمەیش چەند هۆکارێکی تری لاوازی باوەڕە:-

١.دوور کەوتنەوە ماوەیەکی زۆر لە کەشو هەوایەکی باوەڕی کە هێزی دڵی لێوەردەگرێتو بەهێزی دەکات پێی باوەڕدار تەنها خۆی کەمە بەڵام بە برایانی موسڵمانانییەوە زۆرە.

٢.دوور کەوتنەوە لە پێشەوایەکی چاك: ئەو کەسەی کە لەسەر دەستی پیاو چاکێك فێر دەبێت زانیاری بەسودو کردەوەی چاكو باوەڕی بەهێز کۆ دەکاتەوە پێکەوە ئەگەر ماوەیەك لێی دوور کەوێتەوە هەست بە دڵ ڕەقی دەکات.

٣.دوور کەوتنەوە لە گەڕان بە دوای زانستی شەرعیدا : کە دڵ دەژێنێتەوە لە سەروی هەمووشیانەوە قورئانو فەرمووده پاشان پەرتوکی زانایان لە باسی زوهدو ئامۆژگاری کە تامو چێژی باوەڕی دەست دەکەوێت لە ژیانی پێغەمبەر (ﷺ) و هاوەڵان.

٤.بوونی مرۆڤ لە شوێنێکی پڕ لە تاوانو سەرپێچیدا، وە شانازی بکات بە جێبەجێکردنی یاخو بوونی لە شوێنانەی کە تەنها باسی دنیای تیادا دەکرێت وە دانیشتنەکانی ئەمڕۆی خەڵکی.

٥.ڕۆ چوون لەسەر قاڵی بوون بەدنیاوە کە مرۆڤ دەبێتە بەندەی : پێغەمبەر (ﷺ) دە فەرمێت (تعس عبد الدنیا وتعس عبد الدرهم ......) واتە : لە ناوچێت بەندەی دینار لەناوچێت بەندەی درهەم.

٦.سەرقاڵ بوون بە ماڵو منداڵو خێزان :کە پێشی بخات بە سەر گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەر(ﷺ) زەم کراوەو ناشرینە بەلام خۆشویستنی ئەم شتانە لەسەر شێوەی شەرعی کە یارمەتی دەربن بۆ گوێ ڕایەڵی کردنی

خوای گەورە ئەوە خاوەنەکەی سوپاس کراوە .

٧.ئومێدو هیوا درێژی :چوار شت لە بەد بەختی مرۆڤە چاو وەستاوی‌و دڵ ڕەقی و هیوادرێژی‌و سور بوون لە سەر دنیا .خوای گەورە دەفەرمێت

﴿فطال عليهم الأمد فقست قلوبهم﴾

وە وتراوە (هەر کەسێك هیوای کورت بێت غەم‌و پەژارەی کەم دەبێت‌و دڵی ڕووناك دەبێت چونکە ئەگەر مردنی لە یاد بێت کۆشش دەکات لە پەرستندا. فتح الباری.

٨.زیاد ڕەوی کردن لە خواردن‌و خەوتن‌و تێکەڵاوی :زۆر خۆری بیرو هۆش تەمەڵ دەکات وەکو وتراوە (هەر کەسێك زۆر بخوات زۆر دەخوات‌وەو زۆریش دەخەوێت پاداشتێکی زۆر لە دەست دەدات).

وە زیادڕەوی کردن لەقسەکردندا دڵ ڕەق دەکات. وە زیاد ڕەوی کردن لە تێکەڵ بوونی خەڵکی دەبێتە هۆی بەربەستێك لە ڕێگەی مرۆڤ و بیرکردنەوە و لێپرسینەوەی نەفس. وە زۆر پێکەنین دڵ دەمرێنێت. وە هۆکارەکانی لاوازی باوەڕ زۆرە مرۆڤی هۆشمند خۆی هەستی پێ دەکات داواکارین لە خوای گەورە کە دڵەکانمان پاك بکاتەوە لە خراپەی نەفسمان بمانپارێزێت.

سێ یەم: چارەسەرکردنی لاوازی باوەڕ

باوەڕ لە دڵدا دەرزێت هەروەکو چۆن جل و بەرگ کە کۆن دەبێت دەڕزێت. بەهەمان شێوە دڵی باوەڕدار هەندێ جار هەوری ڕەش لە تاوان دایدەپۆشێت و ڕووناکی‌یەکەی ناهێڵێت و مرۆڤ لە تەنهایی و تاریکی دا دەمێنێتەوە.

ئەمیش چەند هۆکارێکی شەرعی یە کە مرۆڤی موسڵمان بەهۆیەوە دەتوانێت خۆی پێ بنیات بنێتەوە لە جیاتی پشت بەستن بەچارەسەری دەرەکی تا دڵ ڕەقی‌یەکەی نەهێڵێت و چارەسەری لاوازی باوەڕەکەی بکات لەپاش پشت بەستن بە خوای گەورە.

١.تێروانین و بیرکردنەوە لە کاتی‌قورئان خوێندن دا ئەمیش کە چارەسەرێکی گەورەیە خوای گەورە دەفەرمێت

﴿وننزل من القرآن ما هو شفاء ورحمة للمؤمنين﴾

لە قورئاندا یەکخواپەرستی و پەیمان و هەڕەشە و حوکم و هەواڵ و سەرگوشتە وئاداب و ڕەوشتی تیایە .

ابن القیم (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) بەکورتی باسی چارەسەری دڵ ڕەقی دەکات بەقورئان و دەفەرمێت: بە دووشت دەبێت : یەکەمیان : دڵت بگوازیتەوە لە شوێنگەی دنیاو نیشتەجێی بکەیت لە شوێنگەی قیامەت

پاشـان ڕووی وەرگێڕیـت بـۆ ماناکـانی قورئان و تێگەیشتن و بیرکردنەوە لێیان و بەشی خۆت لە هەر ئایەتێك وەربگریت و دایبەزێنیتە سەر دڵت وەئەگەر ئەم ئایەتە دابەزێتە سەر نەخۆشی دڵ بە ویست خوای گەورە دڵەکە چاك دەبێتەوە.

٢. هەستکردن بە گەورەیی خوای گەورە : و ناسینی ناوو سیفاتەکانی و جێگیر کردنی ئەم هەستە لە دڵ داو پاشان بەڕێکردنی بۆ ناو ئەندامەکانی تری لەشی تا بێتە ئاخاوتن لە ڕێگەی ئیش کردن پێی .

٣.داواکردنو گەڕان بە دوای زانستی شەرعیدا: کە ئەو زانستەیە مرۆڤ دەگەیەنێت بە ترسان لە خوای گەورە زیاد کردنی باوەڕ وەکو خوای گەورە دەفەرمێت :

﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾(٦)

واتە :تەنها بەندە زاناکانی لە خوای گەورە دەترسێن بە زانستەوە .

٤.پەیوەست بوونو بەردەوام بوون بە یادی خوای گەورەوە کە بەهۆیەوە بەزەیی خوای گەورە مرۆڤ دادەپۆشێت و ئارامی دادەبەزێنێتو فریشتەکان دەوری یادکەران دەگرنو خوای گەورە باسیان دەکات لە شوێنە بەرزەکانو شانازییان پێوە دەکات بەسەر فریشتەکانداو لە تاوانەکانیان خۆش دەبێت.

٥.زیادکردنی کردەوەی چاكو پڕکرنەوەی کاتی پێیو جۆراو جۆری پەرستن ، وە پێویستە موسڵمان ڕەچاوی ئەم خاڵانە بکاتە کاتی جێبەجێکردنی کردەوەی باشدا.

أـپەلە کردن لە چاکە کردندا :خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿وَسَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ﴾(٧)

واتە:پەلە بکەن بەرەو لێخۆشبوونێك لە خوای گەورە .

بـبەردەوام بوون لەسەری چونکە دەبێتە هۆی بە هێزی باوەڕ.

جـکۆشش کردن تیایدا تا بەرزبوونەوەی باوەڕ ماوەیەك نەبێتو پاشان لاواز ببێتەوە.

دـخۆ بێزار نەکردن :پێغەمبەری (ﷺ) دەفەرمێت : (اكلفوا من العمل ما تطيقون فأن الله عز وجل لا يمل حتى تملوا)
واتە: ئەو کردەوانە بکەن کە لە تواناتاندا هەیە چونکە خوای گەورە بێزار نابێت هەتا ئێوە بێزار نەبن.

هــگەڕانەوەی ئەو شتانەی کە لێی فەوتاوە . پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرمێت (من

(٦) {سورة فاطر:٢٨}.

(٧) {سورة آل عمران:١٣٣}.

نام عن حزبه من الليل او عن شـيء منـه فقرأه فيما بين صلاة الفجر وصلاة الظهـر كتب له كأنما قـراء مـن الليـل)واتـه : هەركەسـيك شـەو خـەوی لێ كـەوتو (حزب)ەكەی لـە قورئـان خوێندن تـەواو نەكرد پاشـان لـە نێوان نوێـژی بـەيانیو نيوەڕۆ خوێندی ئەوا خێری ئەوەی بۆ دە نوسرێت كە بەشەر خوێندبێتی بەهـەمان شـێوە هـەموو ئـەو شـتانەی كـە گەڕانـەوەيان دروسـتە ئەگـەر مـرۆڤ لـە دەست چووبيان گەڕێنێتەوە.

و_بە هێوا بوونی وەرگرتنـی كـردەوە چاكەكان لەگەڵ ترسان لە وەرنەگرتنی : ابو الدرداء(خوای لیٚ رازيبێت) دەفەرمێت : ئەگەر دڵنيا بم لەوەی كە خوای گـەورە تەنها يـەك نوێـژی لـێم وەرگرتـووە ئـەوا خۆشەويسـترە لـە لام لـە هـەموو دنيـا و ئەوەی كە تێدايـە چونكە خـوای گـەورە دەفەرمێت : (انما يتقبل الله مـن المـتقين) واتـــە: تـــەنها خـــوای گـــەورە لـــە خواپەرستانی و خۆپارێزان وەردەگرێت.

٦.جۆراوجـۆری پەرسـتنەكان: تـا نـەفس بێزارنـەبيت و بـەردەوام لـە تازەگـەری دا بێـت لـە پەرسـتن چـونكە هەندێ نەفس چێژ و لەزەت وەردەگرێت لە هەندێ پەرستن زياتر لە هەنـدێكی تـر لەگەڵ پارێزگاری كردن لەسەر فەرزەكان لە خوای گەورە و فەرمانی پێ كردوە .

٧.ترسـان لـە خراپـی كۆتـای ژيـان: چـونكە وا لـە مـرۆڤ دەكـات گوێڕايـەڵی خوای گەورە بكات و باوەڕی لە دڵدا تازە ببێتـەوە بـەڵام خراپـی كۆتـای ژيـان هۆكاری زۆرە لە وانە لاوازی باوەڕ و نوقم بوون لە تاوان دا .

٨.زيادیادكردنی مـردن پێغەمبـەر(ﷺ) دەفـەرمێت : (اكثروا ذكر هازم اللـذات يعني الموت) واتە: زياد بـيری مـردن بكـەن وە لەگـەورەترين شـت كـە يـادی مـرۆڤ بخاتـەوە سـەردانی گۆڕسـتانە. پێغەمبـەر(ﷺ) دەفـەرمێت: (كنت نهيتكم عن زيارة القبور الا فزوروها فأنها تذكركم الآخـرة) واتـە: سـەرەتا مـن قەدەغـەی سەردانی گۆڕستانم لێ كردن بەڵام ئێسـتا سـەردانی بكـەن چونكە يـادی قيامـەتان دەخاتـەوە ، وەچـۆن مـردوو سـوود دەبينێت لە دووعاكردن بۆی ئەو كەسەی سـەردانی گۆڕسـتان دەكـات بـەيادكردنی مـردن سـود وەردەگرێـت وە پێويسـتە لەسـەر كەسـێك كـە سـەردانی گۆڕسـتان دەكـات ئادابـەكانی جـێ بـەجێ بكـات و دڵـی ئامادەبكـات و مەبەسـتی لـە سـەردانيەكەی ڕەزامەنـدی خـوا بێـت و چاكسـازی دڵـی بێـت و پەنـد وەربگريـت لەوانـەی كـە چـوونە ژێـر گڵـەوە وە هەركەسێك زياد بيری مردن بكاتەوە سێ شت زۆر دەكات: بەپەلە تۆبە دەكـات وە

دڵی قەناعەت دەكات وەبەگورج و گۆڵی پەرستن دەكات. وە هەركەسێك مردن لە بیر بكات بە سێ شت سزا دەدرێت تۆبە كردن دوا دەخات وە ڕازی نابێت بەكەم وە تەمەڵ دەبێت لە پەرستن دا.

هەروەها ئەوەی كاریگەری هەبێت بەسەر نەفسەوە بریتیە لە ئامادەبوون لە كاتی سەرەمەرگ و ڕووح كێشانی خەڵكدا كە چۆن تووشی ئازار و سەختی دەبن ، هەروەها نوێژ كردن لەسەر مردوو وە شاردنەوەی یادی مردن دەخاتەوە .

٩.یادكردنەوەی پلەكانی قیامەت: وە قورئانی پیرۆزیش باسی زۆری قیامەتی تێایە بەتایبەت لە هەندێ سورەت وەك (ق، الواقعة، القيامة، المرسلات) جگە لەمانە هەروەها لە دانروەكانی پەرتووكی فەرمووده لەژێر ناونیشانی قیامەت و بەهەشت و دۆزەخ.

١٠.كارلێك كردن لەگەڵ نیشانە كەونیەكان: بخاری و مسلمو جگە لەمان گێڕاویانەتەوە كە پێغەمبەر(ﷺ) كاتێك كە هەورێك یاخود بایەكی ببینیایە لە ڕووی دا ئەم شتە دەزانرا عائیشە (خوای لێ ڕازیبێت) فەرمووی : ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەبینم كاتێك خەڵكی هەور دەبینن دڵخۆش دەبن بەو هیوایەی كە بارانی تێدابێت وە تۆ دەبینم كە هەور دەبینی ناخۆشی لە ڕووتدا دەبینم.فەرمووی:(يا عائيشة ما يؤمنني ان يكون فيه عذاب قد عذب قوم بالريح و قد راى القوم العذاب فقالوا هذا عارض ممطرنا) واتە : ئەی عائیشە چی من دڵنیا دەكات كە سزای تێدا نییە كە نەتەوانێكی تر بە با سزادران وە نەتەوانێكی تر سزایان بینیوە ووتوویانە ئەمە هەورە و بارانمان بۆ دەبارێنێت وە پێغەمبەر(ﷺ) دەترسا كاتێك خۆرگیران یان مانگ گیرانی ببینیایە. وەگومانی تێدانیە كە كارلێكردنی دڵ لەگەڵ ئەم دیاردنەدا باوەر لە دڵدا تازە دەكاتەوە و یادی سزا و دەسەڵاتی خوای گەورە دەخاتەوە بە تایبەتی لە كاتی تێپەڕبوون بەو شوێنانەی كە ڕۆچوون و سزا و گۆرستانی ستەمكارانی لێبوو.

١١.یادكردنی خوای گەورە : كە ئەمەیش ڕووناكی دڵان و چارەسەرێتی وە گیانی كردەوە چاكەكانە و لە هەموو شت گەورە ترە وەكو خوای گەورە دەفەرمێت (ولذكر الله اكبر) وە شوێنی ڕەزامەندی پەروەردگارە و دەركەری شەیتانە و لابەری غەم و پەژارەیە و هێنەری رزقەو كردنەوەی دەرگاكانی زانست و زانینە و ڕوێنەری بەهەشتە. پیاوێك بە (حسنی بصری) ووت ڕەحمەتی خوای لێبێت : ئەی باوكی سعید گلەیی دڵ ڕەقی خۆمت لە لادەكەم

، ئەویش پێی‌فەرموو: بیتوێنەرەوە بە یادکردنی خوای گەورە ، وە بە یاد کردن بەندە شەیتان دەدات بە زەویدا هەروەکو چۆن شەیتان خەڵکی بێئاگاو لەیاد چوو دەدات بەزەویدا.

١٢.هاوار بۆ خوا بردنو خۆ شکاندنەوەو خۆ بەکەم زانین لەبەردەستی خوادا ، هەرچەندە مرۆڤ زیاتر خۆی زەلیلو مل کەچ بکات بۆخوا زیاتر لە خوا نزیک دەبێتەوە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرمێت: (اقرب ما يكون العبدمن ربه وهو ساجد فأكثروا الدعاء) واتە: نزیك ترین کات کە مرۆڤ لە خواوە نزیک بێت لە کاتی کوڕنوش بردندایە بۆ خوا تیادا زۆر بپاڕێتەوە .

هەروەها دەرخستنی هەژاری و پێویست بوون بە خوا باوەڕ بەهێز دەکات ،خوای گەورە پێمان ڕادەگەیەنێت کە ئێمە هەژارینو پێویستمان بە ئەوە وەکو دەفەرمێت:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾(٨).

١٣.کەم هیوایی: چونکە کاتێك مرۆڤ لەو دنیا زیندوو دەکرێتەوە وە وا دەزانێت کەساتێکی کەم لە دنیادا ژیانی بەسەر بردووە وەکو خوای گەورە دەفەرمێت :

﴿لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ﴾(٩).

کەواتە: ئەمە هەموو دونیایە یا مرۆڤ هیوا درێژ نەبێت دنیا هەر دەبڕێتەوە وە نەڵێت هەر دەژیمو هەر دەژیم.

١٤.بیرکردنەوە لە کەمیو بێنرخی دنیا: تا دڵ پێوەی پەیوەست نەبێتو لێی بپچڕێت . پێغەمبەر(ﷺ) فەرمویەتی (الدنيا ملعونة ملعون ما فيها الا ذكر الله وما والاه او عالما او متعلماً) واتە دنیا نەفرەت لێکراوە ئەوەشی تیایدایە نەفرەت لێکراوە تەنها یادی خوا نەبێت و ئەوەی کە خوا پێی خۆشە یا خود زانابیت یا خود قوتابی زانستی شەرعی.

١٥.بە گەورە زانینی دروشمەکانی خوا : چونکە بە گەورە زانینیان نیشانەی تەقوای دڵە وەکو خوای گەورە دەفەرمێت:

﴿وَمَن يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى الْقُلُوبِ﴾(١٠).

وە لە بەگەورە زانینی دروشمەکان خوای گەورە بریتی‌یە لە بە کەم نەزانینی تاوانی بچوك.

خل الذنوب صغيرها وكبيرها ذاك التقى
واصنع كماشٍ فوق ارض الشوك يحذر ما يرى

---

(٨) {سورة فاطر:١٥}.

(٩) {سورة الاحقاف:٣٥}.

(١٠) {سورة الحج:٣٢}.

لا تحقرن صغيرة ان الجبال من الحصى

واتــە: واز لــە تــاوانی گــەورەو بچـوك بهێنـە ئـەوە تەقوایـە وەکـو کەسـێك بـە کەبەسـەر زەویـەکی دڕکاویـدا دەڕواتو خۆی لێدەپارێزێت ، تاوانی بچوك بە کەم مەزانـە چـونکە چـیا گـەورەکان لـە وردە زیخ دروست بوون .

١٦.خۆشویسـتنو ڕق لێبـوون(الـولاء والـبراء): واتـە خۆشویسـتنی بڕوادارانـو دژایـەتیو ڕق لێبـوونی بێبـاوەڕان ، چـونکە ئەگـەر دڵ پەیوەسـت بێـت بـە دوژمنـانی خـوای گـەورە لاواز دەبێـت و مانای بیرو باوەڕ تیایدا دەتوتێتەوە ، وە ئەگەر خۆشویسـتن تـەنها بـۆ خـوا بێـتو دژایەتی دوژمنـانی خـوای گـەورە بکـاتو ڕقی لێیان بیت باوەڕدەژێنێتەوە لە دڵدا.

١٧.خـۆ بەکـەم زانـین (التواضـع): دەورێکـی کاریگـەری هەیـە لـە تازەکردنەوەی بـاوەڕو ڕونـاك کردنـەوەی دڵ لە ژەنگی خۆ بە گەورە زانین چـونکە خۆ بەکەم زانینی دڵبۆ خوای گەوریـە . پێغەمبەر(ﷺ) دەفـەرمێت : (مـن تـرك اللباس تواضعا لله وهو يقدر عليه دعـاء الله يوم القيامة على رؤوس الخلائق حتى يخـيره من اى حلل الايمان شاء يلبسها) واتە: هـەر کەسـێك واز لـە لەبـەرکردنی پۆشـاکێك بهێنێت لەبەر خۆ بەکەم زانیننی بۆ خواو توانـای هـەبێت لـە بـەری بکـات ئـەوا لـە ڕۆژی قیامەتـدا خـوای گـەورە لەسـەروی هــەموو خەلکیــەوە بانگیدەکــا تــا سەرپشـکی بکـات لــە چ پۆشــاکێکی باوەڕی دەوێت لەبەری بکات .

١٨.کردەوەکـانی دڵ: وەکـو خـۆش ویسـتنی خـوای گـەورەو ترسـان لێیو بەهیوا بوونی و گومانی باش بردن پێیو پشـت بەسـتن پـێیو ڕازی بـوون بـە بڕیارەکـانی و سـوپاس کردنـی و ڕاسـت کردن لـە گەڵیـدا و دڵنیـایی پـێیو تۆبـە کردنو گەڕانەوە بۆ لاییو جگە لەمانـە لـە کردەو ەکانی دڵ .

١٩.لێپرسـینەوەی نـەفس خـوای گەورە دەفەرمێت :

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ﴾(١١).

واتە:ئەی باوەڕداران لـەخوا بترسێنو با هەر یەك لە ئێوە تەماشا بکات چی بـۆ سبەی (قیامة) ئامادە کردوە وە عمری کوڕی ختاب (ﷺ) دەفەرمێت : (حاسـبوا انفسـکم قبـل ان تحاسـبوا)واتـە محاسەبەی نەفسـی خۆتـان بکـەن پـێش ئەوەی محاسەبە بکرێن.

٢٠.پاڕانـەوە لـە خـوای گـەورە کـە بەهێزترین هۆکارە کە پێویستە لەسـەر بەندە جێبەجێی بکات.

---

(١١) {سورة الحشر:١٨}.

لەکۆتایدا داواکارین لە خوای گەورە و پەروەردگاری عەرشی پیرۆز کردەوەکانمان چاك بکاتەوە وە بماون گێرێت لەو کەسانەی کە تەمەنیان درێژ دەکاتو کردەوەیان باش دەکات وە دڵە مردوەکانمان زیندوو بکاتەوە وە باوەڕی تیادا تازە بکاتەوە دڵێکی زیندومان پێببەخشێت کەلە سزاکەی بترسێتو بە گەیشتن پێی دڵخۆش بینو دامەزراومان بکات لەسەر ڕێگای ڕاستو پارێزراومان بکات هەر خۆی (ارحم الراحمین)ە

واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمين . وصلى الله على نبينا محمد وعلى اله وصحبه وسلم.